

Ola Lönnqvist

Medeltidsrapsodi nr 4

under Söderköpings Gästabud 2011

SCEN 1* **Borgmästare Adam talar till stadens invånare år 1367**

*Scen: På torget
Förutom de nedan som samtalar finns det fler invånare som lyssnar.
I handelsboden säljs det öl och föremål.*

Personer:	Adam, borgmästare	Robin Freijd (fredag och söndag)
	Herman, borgare	Ulf Axelsson
	Nils, borgare	Erik Hammarström
	Maria, borgarfru	Ewa Zander
	Kristina, borgarfru	Britt-Louise Wilson
	Magnus, munk	Stig Graméus
	En fattig borgare	Carl Gustav Pettersson

Adam: *Kommer gående full av energi. De små samtalsgrupperna på torget bildar en stor grupp. Några blir dock kvar vid boden och den fattige borgaren han går omkring och tigger av alla – inkl publiken.*

Var hälsade mina vänner. Det glädjer mig att ni hade tillfälle att samlas här på Yggers gård i Hospitalskvarteret denna dag.

Som ni vet så stundar det snart val av min efterträdare som borgmästare här i staden.

Ja, efterträdaren, kan ju, helt i linje med vår stadslag, vara jag själv, åtminstone för ytterligare ett år.

Jag utgår ifrån att det är bekant för er?

Herman: Ja visst, herr Adam, ja visst, det är vi väl medvetna om.

Adam: Så bra. Jo det är lite jag tycker vi behöver talas vid om, så här innan valet skall ske.

Sverige, såväl som Söderköping, har drabbats av otyg av allehanda slag under de senaste åren.

Hertigen av Mecklenburg, Albrekt kallad, har styrt och ställt, och inte är vi alla så förtjusta i hertigens handhavande av vårt rike. Att för några år sedan hylla honom som kung, ja helt olagligt, är inget jag och vi här i staden finner oss i.

Att tysken och även dansken skall härja här kommer att försvåra livet i vårt land.

Maria: Det har du så rätt i borgmästare Adam, du har så rätt.

Nils: Ja se danskar kan jag inte med, och så pratar de ju så konstigt!

Ja, det är bäst att säga det, så inget missförstås, flera är ju de invånare i staden som äro födda i de tyska städerna eller som idkar utmärkt handel med dessa. Alla tyskar är inte dåliga tyskar, liksom inte alla danskar är dåliga danskar, eller hur?

Adam: Och du Herman Småpenning, du är väl överens med mig om att de skeppslaster du kunnat sända över Östersjön söderut har varit till glädje för dig och din familj?

Herman: Ja, det kan jag inte förneka.

Nils: Vi står på din sida, inte bara nu utan alltid. Var står kyrkan i frågan?

Magnus: Vi har ju inte rätt att rösta, men vi är övertygade om att Herren ser till att valet går rätt till och från vår sida så lovar vi stödja den rättmäktige valde borgmästaren. Välsigne er alla.

Adam: Och du Kristina Ödolfdotter har ju tillsammans med din framlidne make gjort goda bytesaffärer med jord och egendom, ja inte med tyskar eller danskar, men genom samförstånd med mig och mina bröder i rådet har vårt styre varit till gagn för dig och din make, eller hur?

Kristina: Det är helt riktigt, och som herr Adam säkert förstår kommer jag att se till att min nye make kommer att lägga sin röst på er även vid stundade val.

De förändringar som skett under de senaste åren när det gäller förnyelse av vår stadslag visar att bättre borgmästare kunna vi icke få.

Adam: Jag tackar dig, Kristina, du vet hur en slipsten skall dras. Ja, nu har vi fått en förbättring av vår snart ett hundra år gamla stadslag och det tack vare att vi haft ett råd med tolv rådmän som förstått vikten av samarbete.

Det var visserligen, skall ni veta, inte så enkelt till en början, att ena alla tolv, men till slut så var vi helt överens. Ja, ja, jag vet att ni känner till att det kostade på, inte bara övertalning, utan lite annat också. Men det har varit för en god sak.

Herman: Hur kan vi bistå dig borgmästare Adam?

Adam: Ja, det skall ju vara val, om några få dagar, och som ni vet så får enbart de rösta som har burgerskap. Det innebär en hel del av vår stads invånare, men det finns ju andra som inte får rösta, så säger lagen.

Det är av stor vikt att vi alla är ense och till att leda vår stad väljer den som vi har störst förtroende för, den som kan leda oss in i framtiden och för att det skall bli rätt person måste vi alla hjälpas åt med att se till att de som skall rösta vet vem de skall rösta på.

Maria: Ja, jag skall se till att min make röstar på dig borgmästare Adam, men jag skall även ombesörja att mina bröder lägger sina röster på rätt sätt.

Dessutom kommer jag att tala med övriga kvinnor i staden och se till att deras män får veta hur de skall bete sig.

Nils: Ja det är ju kvinnorna som styr – men inte mig.

Magnus: Herren styr och leder oss alltid på rätt väg.

Kristina: Visst kommer vi att göra det, och vi vill verkligen sedan att rådet, bland sina tolv medlemmar, till borgmästare utser den som fått flest röster när vi gjort vårt val av rådmän. Är vi inte överens om det?

Alla: Jo, vi vill ha Adam. Adam! Adam!

SCEN 2* **Vitalianerna härjar i Söderköping midsommardagen 1394**

(Delvis kopierad scen från Familjen Söder, 2007, och från Henrik Tunnbindaren, 2005 och 2006, och Söderköping under heliga Birgittas århundrade, 2003)

Personer:	Brita, borgarfru	Margareta Andersson
	Ingrid, borgarfru	Britt-Inger Sannerud
	Greta, borgarfru	Carola Fogelgren
	Olof, borgare	Jan Karlsson
	Jonas, borgare	Peter Drexel

Scen: I köket, matsalen finns Greta och Brita tillsammans med sina män Olof och Jonas. Ingrid anländer. Greta och Brita handarbetar, Olof och Jonas också.

Ingrid: Jag måste komma till er. Har ni hört att stockholmarna har sänt skepp som är på väg häråt. Ja de har faktiskt siktats helt nära Husby.

Brita: Vad säger du Ingrid. Skepp, vad ska de här att göra? Nej, det måste du berätta för oss.

Olof: Vad säger ni kvinnor?

Ingrid: Jo man har siktat skepp från Stockholm ute i Slätbaken, ja nästan framme i Husby.

Olof: Ja, och vad betyder det?

Ingrid: Jo, min käre make Bengt sa, att det är vitalianer och att de är ute på rövartåg och att de helt visst kommer att på ett eller annat sätt ta sig in hit till staden för att roffa åt sig allt de hittar, mat, kläder och penningar.

Jonas: Vad säger du, vitalianer. Ja det må jag säga. Är det helt säkert som du säger så måste vi snabbt försöka få ett rådsmöte och komma fram till hur vi ska sätta

stopp för deras rövartåg.

Vad säger du Olof?

Olof: Ja du har så rätt. Låt oss skynda och söka upp några av de andra i rådet.

Ingrid: Ja, skynda er, och tänk på att inte bara staden skall skyddas utan också kvinnor och barn.

Olof och Jonas rusar ut och de andra blir kvar.

Greta: Ja, så gick de till sitt. Jag undrar nog om de inte hittar sina gelikar på en av krogarna vid Rådhusorget och blir sittande där ett tag.

Brita: Jo, det tror nog jag med, men det är dem väl unnat.

Greta: Inte kan det väl vara så farligt med de där stockholmarna, inte?

Brita: Jo, det är det nog, men jag skulle tro att karlarna reder ut det hela.

Ingrid: Jag rusar hem till min make och berättar för honom att rådet skyndsamt skall ta upp frågan. Jag är snart tillbaka.

Greta: Från det ena till det andra. Tänkte du på det när vi var på torget i går att Lisken gick där och tittade lite extra mycket på Måns, garvaren. Hon lägger sig ju ut för alla karlar.

Brita: Ja, men Måns är en bra karl och skulle hon få honom så blir det nog ordning och reda på henne skall du se. Måns lägger inte fingrarna emellan.

Greta: Nej, det gör han inte och Lisken kan behöva någon som tar hand om sig och ser till att det blir ordning och reda på henne. De skulle i varje fall bli ett vackert par tillsammans.

Brita: Ja, och gott ställt har de det ju båda.
Ja du, det är mycket man ser när man är på stan och mycket man hör.

Hörde du att Majas jänta misstänks för att ha haft sängalag med Truls, Nilses son. Nyss, innan de har gått åstad och gift sig. Det låter som en präktig skandal.

Annat var det på vår tid, eller hur?

Greta: Ja, nja, jag vet inte det.

Brita: Vad menar du, höll du inte på dig?

Greta: Nja, inte riktigt, du vet ju när min äldste är född, eller hur?

Brita: Ja.

Greta: Och det kan man väl räkna ut att han kanske kom till lite innan vi gifte oss, men bara lite innan.

Brita: Det har jag inte tänkt på. Var det så?

Greta: Ja, det kan jag nog erkänna, så här för dig, men bara för dig. Hur var det själv då?

Brita: Min make och jag, nej då inte alls, nej då inte alls.

Olof och Jonas återkommer.

Brita: Men se där är ju våra karlar tillbaka.

Olof: Jo, då vi träffades för ett kort möte nere på krogen, alla vara där utom Magnus Esbjörnsson.

Jonas: Nej just det, han hade fått uppgift av byamannen att skynda sig för att spana utåt viken, för att se om han såg några skepp i antågande.

Ingrid: Nu är jag tillbaka. Oh jag ser att Jonas och Olof är tillbaka. Hur gick det på rådet?

Olof: Jo, som jag sa så vi träffades för ett kort möte nere på krogen.

Jonas: Ja just det, och Magnus Esbjörnsson hade fått uppgift av byamannen att skynda sig för att se om det var några skepp i antågande.

Ingrid: Såg han några?

Olof: Han kom snabbt tillbaka och kunde rapportera om att det var tre båtar nere vi Mem och att de troligtvis skulle ankra för att inkomma till Söderköping under morgondagen. Och att det var vitalianer det råder det ingen tvekan om.

Jonas: Ja och det vi fått höra var att de tidigare gjort uppehåll utefter kusten för att förse sig med allehanda varor, främst mat. Tydligen har det blivit ont om den varan i Stockholm.

Brita: Då hade min make rätt, de är på plundringståg till Söderköping.

Ingrid: Nej, nu rusar jag hem och försöker gömma undan allt av värde. Det tror jag är bäst att ni också gör.

Brita: Och du och jag Greta vi skyndar oss och följer Britas råd. Rädda det som räddas kan.

Greta: Ja visst, men inte är det mycket som värt att rädda, inte har vi så mycket, men lite mat kan jag väl stoppa undan.

SCEN 3* **Karl Knutsson Bonde planerar i Djursnäs ett möte i Söderköping 1436**

Scen: I matsalen

Personer: Karl Knutsson Bonde Stefan Urdell
 Kristiern Nilsson Tomas Sannerud

Johanna: Daniella Karlsson
Lisa: Christina Sandell
Husmor: Eva Hallermalm-Hammarström

Karl: Ja, då är vi överens. Visserligen med stor tvekan från min sida, och de som mig stöder, men jag erkänner att kung Erik är unionens konung.

Kristiern: Såsom hans drots har jag ju haft befogenhet att diskutera frågan med er, men Erik utsågs ju till konung en gång i tiden, och sådan är han fortfarande.

Jag har svårt att förstå att någon kan se det på annat sätt, vald och utsedd är han, och så skall han förbli.

Karl: Som sagt, jag och andra kommer att återigen ställa oss bakom konungen. Men ni, min käre drots är säkert medveten om de krafter som finns i vårt land, de krafter som önskar ett annat styre än det danska styret.

Kristiern: Vi är medvetna, min käre broder, men känner ju även till att upprorsmakaren, bergsmannen Engelbrekt, bragtes om livet för sakens skull. Och därmed kvästes upproret.

Karl: Förvisso, förvisso, men det är flera uppsatta män och andra som inte låter sig nöjas med det.

Men vi skall tillsammans infinna oss i Söderköping och där fortsätta förhandlingarna.

Jag och marsken Erik Puke är helt överens om att de danska fogdarna måste lämna flera av de svenska slotten, bland dem det här närliggande Stegeborg.

Kristiern: Jag känner till er uppfattning, men låt oss under mötet i Söderköping försöka komma överens i den frågan och andra.

Karl: Ja, men det är av vikt att rediga svenska män blir konungens ställföreträdare och hövitsmän. Jag har i min omgivning flera som är av bättre skrot och korn än de danskar som nu sitter på slotten.
Det är en fråga som jag, och marsken Erik Puke, är helt eniga i.

Kristiern: Men som vi sagt, låt oss nu dra till Söderköping och inleda våra samtal.

Karl: Låt så ske. Låt oss göra oss färdiga för avfärd.

De går sin väg.

I närheten står två pigor och anländer till dem husmor.

Husmor: Så flickor, jag har nog sett att ni stått och lyssnat på herremännens samtal. Det är inget för er och inget som ni förstår er på. Se till att göra i ordning bordet åt dem. De skall inta en måltid innan de far till staden.

Johanna: Genast, skall det vara enbart de två herrarna?

Husmor: Ja, enbart de två. Du Johanna hämtar tallrikar och du Lisa hämtar bägare.

Johanna: Genast.

Lisa: Ja visst.

Husmor: Hm ja, lyssna, och lyssna. Det är klart att även jag lyssnat.

Jag hoppas innerligen att herr Karl får som han vill. Den danske fogden på Stegeborg är ju här ibland, och han är inte god att tas med.

Johanna: Här kommer jag med tallrikarna.

Lisa: Och jag med bägarna.

Johanna: Jo husmor, även om vi inte förstår så skulle vi gärna vilja veta vad det egentligen var de båda herrarna talade om?

Husmor: Ja det handlar om att många i vårt land inte längre vill att den danske kungen och hans fogdar skall styra och ställa här. Ni kommer ju ihåg att vi råkade vara i staden för ett par år sedan när Engelbrekt var där?

Lisa: Ja, han den vackre bergsmannen och alla hans män. Jo, det minns jag.

Johanna: Ja, det minns jag också, men mest minns jag nog en av hans följeslagare, han var så stilig

Husmor: Ja, ja, men det var ju meningen att Engelbrekt skulle få stöd av befolkningen i Söderköping, och det fick han både av dem och av många andra. Och stödet hade nog räckt för att vi skulle blivit av med dansken, men så gick Engelbrekt och blev dödad.

Lisa: Oh, hu så hemskt.

Husmor: Och nu får vi ha vår tillit till hövitsmannen herr Karl till Fågelvik, den svenske, och hoppas att han får sin vilja igenom. Danskarna har varit för hemska.

Johanna: Kommer Engelbrekts män tillbaka hit igen? Han var så stilig, och han lovade komma tillbaka.

Lisa: Asch du bara pratar Johanna, inte tror du väl att en sådan karl som du träffade då menade något allvarligt inte!

Husmor: Så flickor, nog om detta. Nu går vi och hämtar mat och öl.

SCEN 4* **Teater spelas i Söderköpings skola 1506**

Scen: På torget. Förutom de nedan angivna finns det fler människor i rörelse.

Personer: Ragnhild, borgarhustru Anne Sjösten
Katarina, borgarhustru Sofia Jacobsson
Skolmästaren Thomas Lind

Ragnhild: Tänk i morgon skall det hända något märkligt utanför stadens skola.

Katarina: Vad då, märkligt. Jag tycker att det ofta händer märkliga saker med skolan i staden.

Ragnhild: Jo, det har du nog rätt i, även om vi kanske inte vet allt som händer där.

Katarina: Minns du när de unga gossarna sjöng i kyrkan från läktaren och någon av dem kastade småsten ner på Jöns, så att han fick det i huvudet.

Ragnhild: Ja, det minns jag, kanske det inte var märkligt, men det talades ju länge om det, och straffad blev han den ynglingen.

Jag minns också när det var strid om vem som skulle bli den nye skolmästaren, kyrkans folk hade ju sin uppfattning, och rådet en annan.

Katarina: Jo just det, men det löste sig ju genom att en av de som man talade om råkade snubbla så illa i en trappa så att han bröt nacken, och då blev det ju bara en kvar av de två.

Ragnhild: Ja det är ju inte allt vi vet. Jag minns att det talades om att skolan inte hade pengar till lärarnas löner och till handskrifterna och allt vad man behövde, och därför skickade man ut ynglingarna att tiggas.

Katarina: Ja, så kanske det inte var, men tiggde det gjorde de.

Men vad var det för märkligt du nu ville tala om, det som skulle hända i morgon.

Ragnhild: Jo det är så att, Olof, som ju eldar i skolan, sa mig att de unga gossarna och deras lärare tillsammans skall ha något spektakel utanför skolan. Och det var inte musik det skulle handla om, utan man skulle tala, berätta och man skulle ha lite lustiga kläder på sig.

Katarina: Ja, det låter ju märkligt, vad kan det vara för något?

Ragnhild: Ja, Olof hade hört vad det kallades, men han kom inte ihåg det. Han så dock att det var mycket märkligt, för något sådant har man aldrig gjort i vårt land förut. Ja, kanske möjligen hos kungen, påstod han.

Katarina: Men varför utanför skolan?

Ragnhild: Ja, men det vet du ju, skolhuset är inte så stort, och tydligen är det meningen att rådet, prästerna i stadens kyrkor, och hitresta personer, såsom föräldrar till gossarna, skall kunna se på teatern
(ja just ja, så var det som det kallades, nu kommer jag ihåg det), ja och då blir det utanför.

Katarina: Tror du och du och jag kan smyga dit och se vad det är för något?

Ragnhild: Det kan vi nog, men inte tror jag att vi förstår så mycket, det blir säkert på det där prästspråket.

Skolmästaren: *Som stod avsides och lyssnade*

Ja, ja. Det är inte så lätt att göra sin tjänst i stadens skola inte. Ont om penningar är det och kyrkan och stadens råd är inte ense om hur vår verksamhet skall bedrivas.

Jag undrar jag hur det blir i framtiden?

Våra skollokaler är slitna och trånga, antalet gossar i skolan är inte stabilt, skolan i grannstaden Norrköping har blivit allt bättre, även om jag här i Söderköping, i alla fall än så länge, har bättre betalt än skolmästaren i Norrköping.

Nej, framtiden är oviss, men låt oss inte tänka på den – nu stundar det teater i vår skola, den allra första i hela vårt land. Så framåt är vi allt – just nu!

SCEN 5* **S:t Laurentii kyrka får en ny altartavla 1510**

Scen: *På torget*

Personer:	Moa, flicka	Moa Lind
	Emma, flicka	Emma Flyckt
	Ida, flicka	Ida Boquist
	Sofia, flicka	Sofia Boquist
	Ragnhild, mor	Ragnhild Forsström
	Amelie, mor	Amelie Holmgren
	Katarina, mormor	Katarina Lönnqvist

Ida: Kom så skyndar vi oss hem.

Moa: Ja det gör vi och så berättar vi för våra mammor vad vi har sett.

Sofia: Ja, det ska bli roligt.

Emma: Vår mamma är hemma hos er, så då kan vi berätta samtidigt.
Jag är rädd!

Sofia: Varför då?

Emma: Jesus var så hemsk.

Sofia: Det tycker inte jag.

Ida: Men, där är ju våra mammor. Mamma, mamma!

Sofia: Mamma, vi har sett Jesus!

Ragnhild: Hej på er flickor, så ni är ute och springer?

Moa: Mamma, vi har sett Jesus!

Amelie: Vad säger ni, har ni sett Jesus. Nej, nu hittar ni allt på!

Emma: Nej, vi har sett den nye Jesus i kyrkan, ja, det är sant!

Ragnhild: Den nye Jesus, vad menar ni med det?

Amelie: Aha, Jag tror jag vet. Ni har sett det nya altarskåpet med Jesus, eller hur?

Moa: Ja just, tavlan längst fram i kyrkan, på den är Jesus med!

Sofia: Den är fin, mycket fin, och stor!

Ida: Men Jesus är liten.

Katarina: Så, det nya altarskåpet har kommit på plats. Vet ni det barn, att det har vi alla som bor i Söderköping skänkt pengar till så att kyrkan kunde köpa det i Tyskland. Det kostade mycket pengar!

Amelie: Ja, det är klart, men det tog lång tid att göra det också, och det var inte billigt att frakta hit det heller.

Moa: Kan inte ni följa med och titta på den. Nu!

Ragnhild: En bra idé, det kan vi säkert göra. Men jag tycker vi frågar papporna också och så går vi tillsammans. Jag är säker på att prästerna tycker det är bra om vi kommer dit. Kom låt oss söka upp de andra, så går vi dit snarast.

Amelie: Nu skyndar vi oss!

Katarina: Kan någon stötta mig, ni vet ju att jag har lite svårt att röra mig, gammal som jag är. Jesus måste jag också få se.